

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics
21st June 2022 Tehran

بررسی روندهای جدید کسب و کار در دوران پسا کرونا

دکتر محسن شهرياری ۱، حمیدرضا صالحی ۲،

۱ عضو هیئت علمی، دانشکده مهندسی صنایع و سیستمها، دانشگاه صنعتی اصفهان، ایران
shahriari@iut.ac.ir

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، مرکز آموزش های الکترونیکی و آزاد، دانشگاه صنعتی اصفهان، ایران
salehi.hamidreza1@gmail.com

چکیده

ویروس کرونا (COVID-۱۹) تأثیر فوق العاده ای بر کسب و کارها در سراسر جهان داشته است. (Cristina Mele and other, ۲۰۲۰, p۱) مدل های مختلف بازیابی کسب و کار برای مقابله با زندگی پس از بحران همه گیری COVID-۱۹ در دست بررسی هستند. با این حال، طرح ها و سناریوهای پیشنهادی ثابت هستند و نمی توانند تغییرات پویای همه گیری را در سراسر جهان بررسی کنند. آنها همچنین همه ی سناریوهای ممکن را در نظر نگرفته اند تا پارادایم در حال تغییر کسب و کارها را از شرایط موجود به شرایط جدید سوق دهد. (Vahid Hajipour and other, ۲۰۲۱, p۴)

با استفاده از رویکرد تحقیق کیفی، این مطالعه نشان داد که افراد از خانه به کار خود ادامه خواهند داد. صنایع هوش مصنوعی/فناوری اطلاعات، آموزش و مراقبت های بهداشتی، اقدامات مشابهی را تا پس از COVID-۱۹ حفظ خواهند کرد. سبک رهبری استراتژیک بیشتر در دوره پس از COVID-۱۹ اعمال می شود. کسب و کارهای جهانی که در دوره ۱۹- COVID زنده می مانند، پس از دوره COVID-۱۹ رونق خواهند گرفت. مطالعه حاضر نشان می دهد که در دوره پس از COVID-۱۹، کسب و کارها در جهان رونق خواهد گرفت که منجر به توسعه اقتصادی می شود. برای تحقیقات آتی، تحقیقات بیشتری باید در مورد میزان موفقیت کسب و کارها پس از دوره COVID-۱۹ انجام شود. (Nik Maheran Nik and Muhammad, ۲۰۲۱, p۱)

واژه های کلیدی: COVID-۱۹، کرونا، روندهای کسب و کار، پسا کرونا

مقدمه

زندگی و کسب و کار انسان همیشه تحت تأثیر خطر رویدادهای خارجی بوده است. (Vahid Hajipour and other, ۲۰۲۱, p۲) همه گیری COVID-۱۹ با سرعت فوق العاده ای گسترش یافته است. در آستانه اورژانس بهداشتی، جهان با شدیدترین شوک اقتصادی از زمان جنگ جهانی دوم مواجه شد و رکود اقتصادی احتمالاً تغییرات سیستمی گسترده تری را ایجاد کرد. همه گیری ویروس کرونا الگوهای تقاضا برای محصولات و خدمات را در سراسر دنیا و مرزهای ملی تغییر داده است و نقاط شکنندگی را در زنجیره های عرضه جهانی صنایع مختلف (مانند فناوری اطلاعات و ارتباطات، لوازم خودرو) و شبکه های خدماتی (مانند محصولات مالی) آشکار کرده است. (Cristina Mele and other, ۲۰۲۰, p۲)

بیماری کووید ۱۹ مشکلات زیادی برای نیروهای کار به همراه داشته و اهمیت نزدیکی فیزیکی انسانها در محل کار را نشان داد و باعث تغییرات در مدل های کسب و کار و رفتار مشتریان شد که بسیاری از آنها ادامه دار خواهند بود. کووید ۱۹ سه گروه از روندهای مصرف و کسب و کار را تسریع کرده که این تسریع احتمالاً ادامه خواهد داشت که عبارتند از تعاملات مجازی و دورکاری، کسب و کار الکترونیک و معاملات دیجیتال، و استقرار کارهای خودکار و هوش مصنوعی. (امیر صدیقی، ۱۴۰۰، ص ۱۷۶) پس از گسترش بیماری کووید ۱۹، سازمان ها مجبور شدند تا نحوه انجام فعالیت های روزانه خود را دوباره تعریف کنند. برخی از سازمان ها برنامه های بلندپروازانه ای داشته اند که در حال اجرا هستند و زمان برای آنها عامل مهمی است. شاید بزرگترین چالش برای بسیاری از سازمان ها تداوم کسب و کار باشد. آنها باید به این سوال پاسخ دهند که چه راه حلی را انتخاب کنند که هم سلامت کارکنانشان را حفظ کند و هم از ایجاد اختلال در سازمان جلوگیری کند. (Vahid Hajipour and other, ۲۰۲۱, p۱)

هدف این مقاله بازگشایی پیامدهای تجاری ویروس کرونا و ایجاد یک دستور کار تحقیقاتی خدمات برای دنیای پس از کرونا ویروس است. این کار را با تجزیه و تحلیل کسب و کار در دوران پساکرونا انجام می شود. (Cristina Mele and other, ۲۰۲۰, p۲)

بررسی ادبیات موضوع

کریستینا مله برای شناسایی بحث در مورد تأثیر ویروس کرونا بر کسب و کار، از داده های reddit، به ویژه subreddit r/coronavirus استفاده کردند. این پلتفرم آنلاین افراد را قادر می سازد پیوندها را ارسال کنند، محتوا ایجاد کنند و در مورد هر موضوعی بحث کنند، بنابراین دسترسی به بحث های جغرافیایی نامحدود و بلادرنگ در مورد موضوع مورد علاقه را فراهم می کند. سپس چهار جریان اصلی تحقیقاتی را که نیازمند توجه محققان خدمات در دنیای پس از کرونا ویروس هستند، روشن کردند: (۱) ارائه خدمات ضروری، (۲) نوآوری بریکولاژ، (۳) شیوه های خرید مسئولانه و (۴) شکل دهی بازار در میان بحران. این مطالعه روش جدیدی را برای شناسایی اولویت های تحقیقاتی خدماتی معرفی می کند که تفکر گسترده تری را در مورد جنبه ها و سناریوهای کلیدی کسب و کار در پسا کرونا امکان پذیر می سازد (Cristina Mele and other, ۲۰۲۰, p۳).

در مطالعه دیگر توسط دکتر تیلار گاراژ و همکاران شیوع بیماری ویروس کرونا تا همه گیری و تسهیل مراقبت از افراد آسیب دیده، در طول این شرایط، تجزیه و تحلیل جدید برای درک روش ها و ابزارهای مختلف برای ادامه کسب و کار و انتخاب های مربوط به آن انجام شد. در این مطالعه از روش های بازیابی کسب و کار با استفاده از روش های U, W, V و L استفاده شده است. (and other Dr. A. Thilagaraj, ۲۰۲۱, p۲)

در مطالعه دیگر توسط ماهران و محمد در هند، برای اطمینان از محیط کار ایمن و تضمین تداوم کسب و کار پس از COVID-۱۹، پیشنهاد شده که همکاری برای استارت آپ ها باید معرفی شود. آنها معتقدند که فضاهای کار مشترک در دوران پس از کووید رونق خواهد گرفت. این با ارائه فضای کاری و پلت فرم راه حل فضای کاری یکپارچه برای استارت آپ ها است که

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics

21st June 2022 Tehran

محصولاتی را برای طیف وسیعی از نیازهای کاری از جمله کار مشترک، راه حل های سازمانی و کار از خانه ارائه می دهد. (Nik (Maheran Nik Muhammad, ۲۰۲۱, p۱)

در تحقیق دیگری توسط دکتر امیر صدری و همکاران اثرات بلندمدت کووید ۱۹ بر کسب و کارها در حیطه های مختلف تجاری در هشت کشور چین، فرانسه، آلمان، هنده ژاین، اسپانیا، انگلیس و ایالات متحده آمریکا که بازارهای کاری متفاوتی دارند بررسی شده است. یافته های کلیدی عبارتند از اینکه بعد فیزیکی کار عامل جدیدی است که بر اساس توجه به موضوعات سلامت و ایمنی، آینده کاری را شکل می دهد. آنها مشاغل را به شیوه های جدید با توجه به میزان فاصله فیزیکی و میزان تماس انسان ها و محل انجام کار طبقه بندی کردند. تحلیل آنها نشان می دهد اثرات کوتاه مدت و بلندمدت همه گیری جهانی در چهار حیطه کاری متمرکز می شوند: محل های تفریحی و مسافرتی (شامل رستوران ها و هتلها)، مکان هایی که تعامل با مشتریان زیاد بود مثل خرده فروشی ها و بیمارستانها، کارهای دفتری مبتنی بر کامپیوتر و مشاغل تولیدی و انبارداری. سایر حیطه های شغلی مانند مراقبت های پزشکی و فردی که تراکم فیزیکی بیشتری دارند نیز به خاطر ماهیت شغلیشان احتمالا با تغییرات کمتری مواجه می شوند. (امیر صدری، ۱۴۰۰، ص ۱۴۵)

در مطالعه وحید حاجی پور از برنامه ریزی کسب و کار در پسا کرونا به عنوان یکی از رایج ترین رویکردها برای پیش بینی آینده استفاده شد و در نتیجه، مقالات مربوط به شیوع بیماری و کسب و کار محور را در زمینه ادبیات بحران خلاصه می کند. این مجموعه طیف گسترده ای از موضوعات مربوط به حمل و نقل هوایی، صنعت دام و آشفتنگی مالی ناشی از پیامدهای همه گیری را پوشش می دهد. در تمام این موضوعات، نتایج آتی به سناریوهای مختلف تحت تأثیر عوامل خاص ناشی از نگرانی های اقتصادی - اجتماعی تقسیم می شوند. (Vahid Hajipour and other, ۲۰۲۱, p۳)

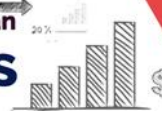
بررسی روندهای جدید کسب و کار در پسا کرونا

اثرات بیماری کرونا در سطح بنگاهها و با دیدگاه کسب و کاری بیش از آنکه در دوره بروز این بیماری حائز اهمیت باشد در دوران پسا کرونا تاثیرگذار خواهد بود. این اثرات که از تغییرات رفتاری چشمگیر مصرف کنندگان نشات می گیرد، صاحبان کسب و کارها را ملزم به تغییر استراتژی آنها در طول زنجیره ارزش از طراحی و تامین تا تولید و بازاریابی و فروش خواهد نمود. چراکه شرایط ماندگاری یک کسب و کار در بازار مطمئنا پس از این دوران تغییر خواهد کرد. (مرکز ملی مطالعات، ۱۳۹۸، ص ۲۱)

بحران هائی از این دست توانسته اند تاثیرات عمیق و طولانی مدتی بر ویژگی های اقتصادی و کسب و کار داشته باشند و تاثیر گذاری بحران اخیر نیز اگر از همه آنها بیشتر نباشد قطعاً کمتر نیست زیرا بر خلاف گذشته امروزه مولفه های اقتصادی با ماهیت دومینو ای به سرعت بر یکدیگر اثر می گذارند و از هم گسیختگی های متناوب و پر قدرتی را در مقیاس های خرد و کلان ایجاد می کنند.

مرگ سیاه طاعون که در قرن چهاردهم میلادی حدود بیست و پنج تا سی میلیون نفر را به کام مرگ کشید، موجب شد ماهیت فتودالیسم در اروپا تغییر کند و نیروی کار که بعد از آن بحران کمیاب گشته بود ماهیت روابط اقتصادی و اجتماعی را تغییر دهد و اغراق نیست اگر گفته شود که طاعون توانست تاریخ اروپا را به شکلی دیگر رقم زند.

پیامد بزرگ جنگ جهانی دوم نیز ورود گسترده زنان به عنوان نیروهای پشتیبانی کننده از جنگ بود که پس از اتمام آن نیز در قالب استفاده از این نیروی عظیم کاری در صنعت دوباره شکل گرفته ادامه یافت. حملات یازدهم سپتامبر و پیامدها و بهره گیری های سیاسی از آن هم شیوه های حمل و نقل و قوانین و مقررات مربوط به امنیت اجتماعی را در کشورها تغییر داد و مردم را ناگزیر کرد که بین حقوق و آزادی های مرتبط با حریم خصوصی و امنیت

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics

اجتماعی یکی را برگزینند که رونق تولیدات مرتبط با الزمات امنیتی و نظامی در غرب را به دنبال داشت. (حسین نوریان، ۱۳۹۹، ص ۱)

شایان توجه است که در سال ۲۰۰۳ در زمان بروز سارس، صنایعی که بیشترین تأثیرپذیری را داشتند، شرکتهای صنعتی مبتنی بر تولیدات کارخانه های، شرکتهای دولتی، شرکتهای خارجی و خصوصی بودند. مشکل اصلی پیش آمده برای آنها، کمبود نیروی کار، تقاضای صادرات معطل شده و آسیب جدی به سود آن شرکتها بود. با توجه به اینکه مطمئناً بیماریهای همه گیر و این چنین بحرانهایی در سالهای آتی نیز وجود خواهد داشت، بررسی این آثار نشان دهنده است که شرکتها باید با تغییر ماهیت و استراتژی به سمتی حرکت نمایند که بحرانهای این چنینی تأثیر کمتری بر آنها داشته باشد. مثلاً پس از بحران مالی در سال ۲۰۰۸، چین انتقال از صنعتی شدن به خدمات صنعتی را آغاز نمود. این کشور با آموختن از تجربه اقتصادهای پیشرفته مانند ایالات متحده آمریکا، ژاپن و کره جنوبی برای جلوگیری از دام درآمد متوسط، تعدیلات صنعتی جدیدی انجام داد. آنچه در این راستا حائز اهمیت است نقش علم و فناوری در مسیر تغییر استراتژی کسب و کارهای موجود و حتی ایجاد کسب و کارهای جدید خواهد بود. (مرکز ملی مطالعات، ۱۳۹۸، ص ۲۱)

بسیاری از روندهای جهانی مرتبط با آینده که پس از بروز کرونا شکل گرفته است، میزان تقاضا برای دارو و مواد غذایی خانگ را حدود پنجاه درصد افزایش داده است و میزان خرید دیجیتال نیز رشد حدود هفتاد درصدی را نشان می دهد در حالی که هزینه های مرتبط با سفر پنجاه درصد کم شده است و خریدهای مرتبط با سرگرمی و پوشاک به طور متوسط سی درصد کاهش یافته است. البته تمامی این روندها لزوماً ادامه نخواهد داشت مثلاً کاهش شدید میزان تقاضا برای سفر هوایی بعد از یازدهم سپتامبر پس از حدود پانزده ماه به حالت قبل بازگشت و از این رو ایجاد تمایز و تفاوت بین روندهای ماندگار و بازگشت پذیر نیز یکی از حوزه های مهم آینده پژوهی مرتبط با بحران است که تحلیل سریع و دقیق آن، کلید موفقیت در پایداری کسب و کار پس از بحران است.

بنگاه ها می توانند به تجربه کشور چین نگاه کنند و ببینند که کدام یک از رفتارها بعد از کاهش همه گیری پابرجا مانده است، پژوهش میدانی انجام شده نشان می دهد گرایش مردم چین به خرید محصولات مرتبط با بهداشت و سلامت، ویتامین ها و محصولات ارگانیک حداقل پنجاه درصد بیش از قبل از شیوع از پاندمی کرونا خواهد بود که آنگونه که نتایج نشان می دهد تا مدت ها پایدار می ماند. در مقابل بیش از یک سوم پرسش شوندگان ابراز داشته اند که مصرف فراورده های تنباکو، هزینه های مرتبط با سفر و تفریحات و رستوران را به میزان قابل توجهی کاهش خواهند داد و این بازارها رکود قابل توجهی را تجربه خواهند کرد. حتی اگر رفتارهای اجتماعی نیز بازگشت پذیر باشد، پس از گذشت مدت آستانه ای از رکود در یک بخش، قابلیت های بنگاه ها در آن حوزه کم می شود و آنها دیگر نمی توانند محرک های کافی برای تقاضاهای آتی ایجاد کنند و از اینرو حتی با فرض بازگشت شرایط اجتماعی به قبل، در این بخش ها رکود کماکان تا مدت ها ادامه می یابد. (حسین نوریان، ۱۳۹۹، ص ۲)

سه سناریوی خوش بینانه، واقع بینانه و بدبینانه که برای کسب و کارها در دوران پسا کرونا احتمال وقوع دارند که قابل بررسی هستند:

۳.۱. سناریوی خوش بینانه

بر اساس سناریوی خوش بینانه تعداد بیماران به میزان قابل توجهی کاهش و میزان مرگ و میر نیز به همین نسبت کاهش خواهد یافت. در این سناریو، تمامی بخش های کسب و کار و وظیفه تعیین گام های اولیه برای پیشبرد اهداف خود را بر عهده دارند. بخش مالی سازمان باید با بررسی سریع وضعیت موجود بتواند نقدینگی سازمان را کنترل کند. همچنین ارتباط با مشتریان و تامین کنندگان در این زمان و بررسی قراردادهای آنها بسیار مهم است. همچنین باید زیرساخت های لازم برای کارکنانی که از راه دور کار می کنند فراهم شود. از طرفی ممکن است به دلیل برخی اشتباهات در مواجهه با این بحران در جامعه یا سازمان

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics

21st June 2022 Tehran

همچنین اشتباه در پیش بینی، دوباره به اوج بیماری برسیم. این حالت انتقال از سناریو ۱ به سناریو ۲ نامیده می شود که به عنوان محیطی در بین مرحله کار می کند.

۳.۲. سناریوی واقع بینانه

بر اساس این سناریو در حال حاضر در اوج بیماری هستیم. در این صورت شیوع بیماری رو به کاهش خواهد بود تا چند ماه دیگر وضعیت به حالت عادی برگردد. بهتر است کلیه کارکنان سازمان وظایف خود را از راه دور انجام دهند و تمامی پروتکل های بهداشتی رعایت شود. نظارت مستمر بر سلامت کارکنان نیز مهم است. از سوی دیگر، با توجه به ماهیت همه گیر این بحران، اگر اوج ادامه یابد یا فرض ما در مورد اوج اشتباه باشد و پارامترهای آماری به طور چشمگیری افزایش یابد (به این معنی که اوج واقعی دیرتر رخ می دهد)، ممکن است به سناریوی ۳ منتقل شویم. در واقع، هر نشانه ای از احتمال وقوع بحران های بعدی می تواند قابل توجه باشد و همه اعضای سازمان باید برای بازنگری اساسی در فعالیت ها و پروژه های خود آماده باشند. برنامه ریزی و تصمیم گیری بر اساس بدترین حالت می تواند از بلایای آینده جلوگیری کند.

۳.۳. سناریوی بدبینانه

با توجه به این سناریو هنوز اوج بیماری و بحران نرسیده و روند بیماران و مرگ و میر ناشی از این بیماری رو به افزایش است. این بدترین سناریویی است که می تواند چندین ماه طول بکشد و خطرات کسب و کار و انسانی جدی ایجاد کند. در واقع آمارهای ارائه شده نشان می دهد که وضعیت اقتصادی و تجاری در آینده نزدیک بهبودی نخواهد داشت و باید در استراتژی های کلان کسب و کار تغییرات اساسی صورت گیرد. برخی از پروژه های سازمان ممکن است نیاز به لغو داشته باشند، یا حتی برخی از دفتراهای روزانه فرعی شرکت ممکن است تعطیل شوند، یا حتی برخی از کارکنان سازمان اخراج شوند. پروژه هایی که اولویت بیشتری برای سازمان دارند باید در نظر گرفته شوند و منابع به آنها تخصیص داده شود.

در یک نگاه دیگر برای ایجاد تطبیق پذیری طولانی مدت، در دوران پسا کرونا احتمالاً کامپیوتری شدن مکانیکی بیشتر و استدلال مصنوعی (هوش شبیه سازی شده) را در کسب و کارها مشاهده می شود. (Vahid Hajipour and other, ۲۰۲۱, p۲)

صنایع هوش مصنوعی/فناوری اطلاعات، آموزش و مراقبت های بهداشتی، اقدامات مشابهی را تا پس از کرونا حفظ خواهند کرد. بنابراین سبک رهبری استراتژیک بیشتر در پس از کرونا اعمال می شود و مشاغل جهانی که در دوره کرونا زنده می مانند پس از دوره کرونا رونق خواهند گرفت. این پیشرفت ها، واسطه گری را کاهش می دهند و وابستگی به افراد برای کار از نزدیک و شخصی را کاهش می دهند. (Nik Maheran Nik Muhammad, ۲۰۲۱, p۱)

تأثیر کووید ۱۹ بر مشاغل، نیروی کار و محیط کار پس از پایان این بحران سلامت هم ادامه خواهد داشت تحقیقات دیگر نشان می دهد که اختلالات در کسب و کار تاسی از بیماری کرونا به ویژه برای کارگران با کمترین درآمد، با تحصیلات پایین و آسیب پذیری بیشتر از آنچه در تحقیقات پیش از همه گیری تخمین زده شده، می باشد. به احتمال زیاد بیشتر از ۱۰۰ میلیون نفر از نیروهای کار در هشت قدرت اقتصادی برتر دنیا ممکن است نیاز به تغییر یا جابه جایی شغل داشته باشند که در مقایسه با دوران پیش از همه گیری در کل ۱۲ درصد و در کشورهای پیشرفته ۲۰ درصد افزایش داشته است. این گروه از کارگران در اقتصادهای پیشرفته با شکافهای بیشتر در نیازهای مهارتی روبرو خواهند شد.

در کلیه کشورها، متوجه می شویم که رشد بازار کار ممکن است بیشتر در مشاغل با دستمزد بالا متمرکز باشند در حالی که مشاغل با دستمزدهای متوسط و پایین کاهش می یابند علاوه بر این، پیش بینی می شود کنفرانسهای ویدئویی جلسات تجاری جایگزین برخی سفرهای تجاری در آینده شود از دادههای مدل گردشگری دانشگاه اقتصاد اکسفورد و مطالعه سفر مک کینزی برای پیش بینی تفاوت در هزینه های سفرهای کاری در دوران قبل و بعد کرونا استفاده شده است. کاهش سفرهای تجاری، مثل افزایش دورکاری، تأثیرات مهمی بر مشاغل سایر حوزهها مانند سفرهای هوایی، شراکت گذاری ها و اجارهای وابسته به سفر،

Third International Conference on Innovations in Business Administration and Economics

21st June 2022 Tehran

هتل‌ها و محل‌اقامت و خدمات غذایی خواهد داشت. کورید ۱۹ باعث افزایش چشمگیر کسب و کار الکترونیک و سایر معاملات دیجیتال خواهد شد که باعث کاهش مشاغل در برخی کسب و کارهای سنتی می‌گردد، اما سبب ایجاد مشاغل جدید در حوزه‌های دیگر می‌شود. بیماری کرونا رفتارهای جدیدی را در مصرف‌کننده‌ها و کسب و کارها ایجاد کرده است که ممکن است در سال‌های آینده تأثیرات بیشتری بر تقاضای کار بگذارد و منجر به جابه‌جایی بیشتر کارگران در برخی مشاغل شود و در سایر موارد نیز رشد مشاغل را افزایش دهد. این نتایج بخصوص در حوزه‌های کاری و مشاغلی یا سطح بالای نزدیکی فیزیکی و تعاملات انسانی متمرکز خواهد بود اتفاق خواهد افتاد. به عنوان مثال، گسترش کسب و کار الکترونیک و تغییر به سمت تعاملات بدون تماس با مشتری ممکن است صندوقداران و فروشندگان در فروشگاه را بیکار کند مشاغل خدمات غذایی ممکن است دوران پس از همه‌گیری در نتیجه تسریع خودکار شدن کارها و همراه با کاهش تقاضای خدمات از رستوران‌ها توسط افراد دور کار شده، با کاهش مشاغل روبرو شوند.

همان روندهایی که توسط کووید ۱۹ تسریع شده، همراه با سایر روندهای درازمدت کلان، ممکن است شرایط رشد مشاغل در حوزه‌های دیگر را تسریع کند. به عنوان مثال، در حالی که کسب و کار الکترونیکی ممکن است کارکنان خرده‌فروشی در فروشگاهها را مجبور به تغییر شغل کند اما موقعیت‌های شغلی در انبارها و تحویل‌مرسولات ایجاد می‌کنند. با افزایش درآمد در نتیجه رشد ناخالص ملی، هزینه‌های مصرف‌کننده‌ها و مشاغل در تمام حوزه‌ها و خدمات افزایش می‌یابد و باعث افزایش اشتغال در سراسر دنیا می‌شود. این روند به ویژه در چین و هند که پیش‌بینی می‌شود در درازمدت به ترتیب ۴ و ۷ درصد رشد تولید ناخالص ملی واقعی داشته باشند مشهود است. جمعیت مسن به متخصصان پزشکی بیشتری مانند پرستاران و همچنین موقعیت‌های پشتیبانی بهداشتی مانند پرستاران خانگی احتیاج دارند. افزایش استفاده از فعالیتهای خودکار و هوش مصنوعی منجر به تقاضای شغلی بیشتر برای مهندسان، دانشمندان حوزه کامپیوتر و برنامه‌نویسان برای ایجاد و نگهداری فناوری در صنایع می‌شود.

نمودار تغییرات خالص تقاضای کار تا سال ۲۰۳۰ را در طرحی پس از گروید ۱۹ برای هشت کشور موردنظر را نشان می‌دهد که به عنوان تغییر سهم کل اشتغال در هر کشور بیان شده است. شکل ۱ تغییر افزایش مشاغل در گروههای مختلف شغلی مختلف را در طرحی پس از همه‌گیری گووین ۱۹ در مقایسه با طرح قبل از کووید ۱۹ نشان می‌دهد. با مقایسه دو طرح، خدمات حمل و نقل می‌توانند بیشترین افزایش خالص شغل را داشته باشند که ناشی از افزایش کسب و کار الکترونیکی و تحویل اجناس مرتبط با آن است. اینها شامل مشاغلی مانند رانندگان کامیون سبک و وااتنها و سایر خدمات تحویل کالا و رانندگان کامیون‌های سنگین و تریلی - تریلر است.

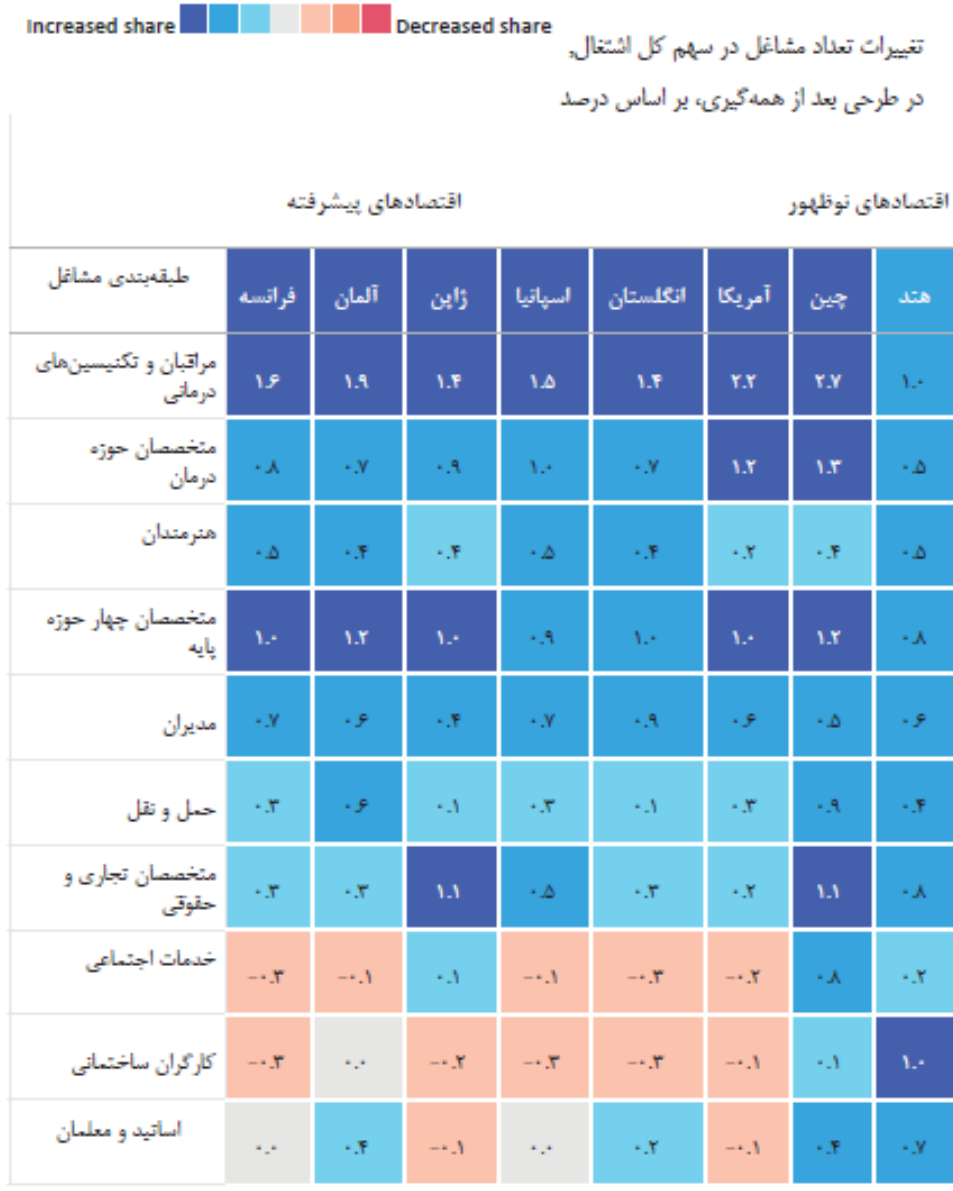
انتظار می‌رود در اقتصادهای پیشرفته با طرحی قبل از کووید ۱۹، مشاغل در خدمات حمل و نقل ۱ تا ۱۲ درصد کاهش یابد، در حالی که در طرحی پس از کووید ۱۹ تخمین زده می‌شود ۲ تا ۱۴ درصد افزایش یابد. این معادل ۴/۴ میلیون شغل بیشتر در حوزه حمل و نقل، نسبت به تخمین قبل از همه‌گیری در هشت کشور است (نمودار شماره ۲۶). این میزان از رشد به توسعه مشاغل در حمل و نقل، انبارداری و تدارکات در چین و سایر کشورها دامن می‌زند. در آلمان، این رشد به ویژه محسوس خواهد بود، زیرا حوزه حمل و نقل فقط ۹/۲ درصد از نیروی کار این کشور در سال ۲۰۱۸ را تشکیل می‌داد، در مقایسه با ۳۳

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics 21st June 2022 Tehran

درصد در ایالات متحده و ۱/۴ درصد در اسپانیا به میزان کمتر، کشور ممکن است مشاغل حمل و نقل را برای تأمین تقاضاهای فزاینده ناشی از کسب و کار الکترونیکی افزایش دهد.

دستیاران کادر درمان، تکنسین‌ها، فعالان حوزه درمان و متخصصان حوزه سلامت بیشترین رشد تقاضای نیروی کار را تا سال ۲۰۳۰ در سراسر کشورها شاهد خواهند بود که اساساً تحت تأثیر روندهای دراز مدت مانند پیر شدن جمعیت و افزایش درآمدها است. (امیر صدی، ۱۴۰۰، ص ۱۷۶)

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics 21st June 2022 Tehran

پشتیبانی و نگهداری	-۰.۴	-۰.۲	-۰.۲	۰.۰	-۰.۲	۰.۱	-۰.۵	-۰.۴
خدمات فنی	-۰.۶	-۰.۳	-۱.۱	-۱.۶	-۰.۷	-۰.۷	-۰.۵	-۰.۷
پشتیبانی و فروش	-۰.۹	-۱.۹	-۰.۲	-۰.۵	-۰.۸	-۱.۱	۱.۳	-۰.۳
راماندازی و نگهداری تأسیسات مکانیکی	-۰.۲	-۰.۲	۰.۰	-۰.۲	-۰.۱	-۰.۲	-۰.۱	-۰.۵
پشتیبانی دفتری	-۲.۱	-۲.۳	-۲.۲	-۱.۴	-۲.۲	-۲.۶	-۰.۳	-۰.۳
تولید و انبارداری	-۱.۰	-۱.۰	-۱.۷	-۰.۹	-۰.۳	-۰.۷	-۳.۸	۱.۰
کشاورزی	-۰.۲	-۰.۳	-۰.۳	-۰.۴	۰.۰	-۰.۱	-۸.۰	-۸.۹

شکل ۱: پیش بینی تغییرات کسب و کار در ۸ قدرت اقتصادی در دوران پسا کرونا

به نظر می رسد در پسا کرونا نیز تاریخ دوباره تکرار خواهد شد و شرکتهای با تکنولوژی باز به کمک کارمندان خود در دورکاری، بتوانند جهش بلندی در فرصت پیش آمده برای گسترش و توسعه خود ایجاد نمایند. مطمئنا بعد از پایان این اپیدمی، بیشتر شرکتهای، حتی شرکتهای در صنایع سنگین که تمایلی به آنلاین شدن نداشتند، نیز دیجیتالی شدن را مد نظر قرار خواهند داد.

در این راستا و با توجه به بررسی های انجام شده، مقاومترین اقتصادها در جهان مربوط به اقتصادهای دانش محور است و در این میان کسب و کارهای کوچک دانش بنیان موتور محرک و توسعه این اقتصادها هستند که با توجه به شرایط بد اقتصاد کنونی دنیا باید توجه ویژه ای به رشد و توسعه این کسب و کارها از سوی کشورها گردد.

دانش و نوآوری اساسی ترین عامل پیشرفت در عرصه های صنعتی و اقتصادی محسوب میگردد. اقتصاد یک کشور وقتی شکوفا می شود که بستر لازم برای نوآوری و حضور در بازارهای رقابتی جهانی فراهم شود. حرکت به سوی نوآوری و ایجاد تغییر در ترکیب محصولات و خدمات در قلمرو فعالیتهای یک کسب و کار دانش بنیان قرار دارد. از این رو کسب و کارهای دانش بنیان نقش مهمی در اثربخشی تولید، تبلور دانش در محصولات و خدمات جدید، ارتقاء سطح اقتصاد و رفاه، تولید ثروت و ارزش افزوده در پسا کرونا ایفا می کنند. این کسب و کارها بیشتر از سایر بنگاه های اقتصادی خود را با تغییر و تحولات نوظهور در محیط کسب و کار همگام نموده و برای بقا در محیط های رقابتی تلاش می کنند. (امیر صدیقی، ۱۴۰۰، ص ۱۷۶)

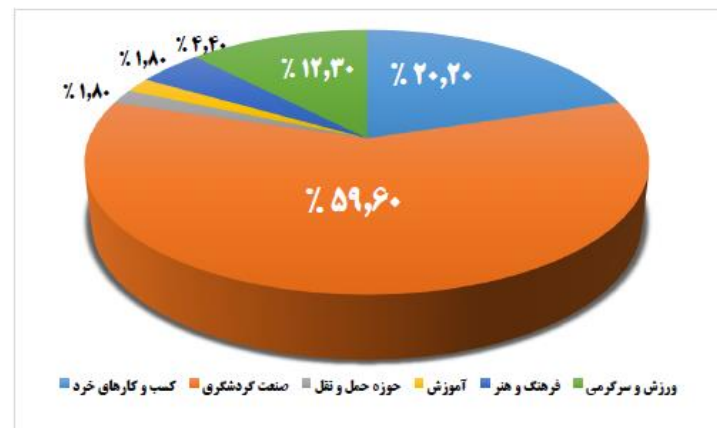
با توجه به اهمیت و تاثیر گسترده، فراگیر و طولانی شیوع ویروس کووید ۱۹ بر کسب و کارها، سیاستگذاری ها، سبک زندگی و ... مرکز رصد کسب و کار "کارینو"، جهت ترسیم بهتری از آینده و جهان پسا کرونا اقدام به برگزاری یک پروژه افکارسنجی نمود، تا با شناخت بهتر از افکار عمومی و درک بیشتر از تاثیرات این ویروس بر کسب و کارها، جامعه و سبک زندگی، با در نظر گرفتن سیاستگذاری های مطلوب و فرایندهای برتر به کسب و کارها، صنایع و صاحبان مشاغل، کمک نماید. برای سنجیدن

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics 21st June 2022 Tehran

افکار، پرسشنامه ای حاوی ۲۱ سوال طراحی و به صورت الکترونیکی توزیع شد و جهت دستیابی به اطلاعات کامل و عمیق، از سوالات بسته و باز استفاده شده است که نظرات ۴۵۶ نفر از مدیران، مسئولین و صاحبان مشاغل و سایر افراد جامعه، جمع آوری گردید.

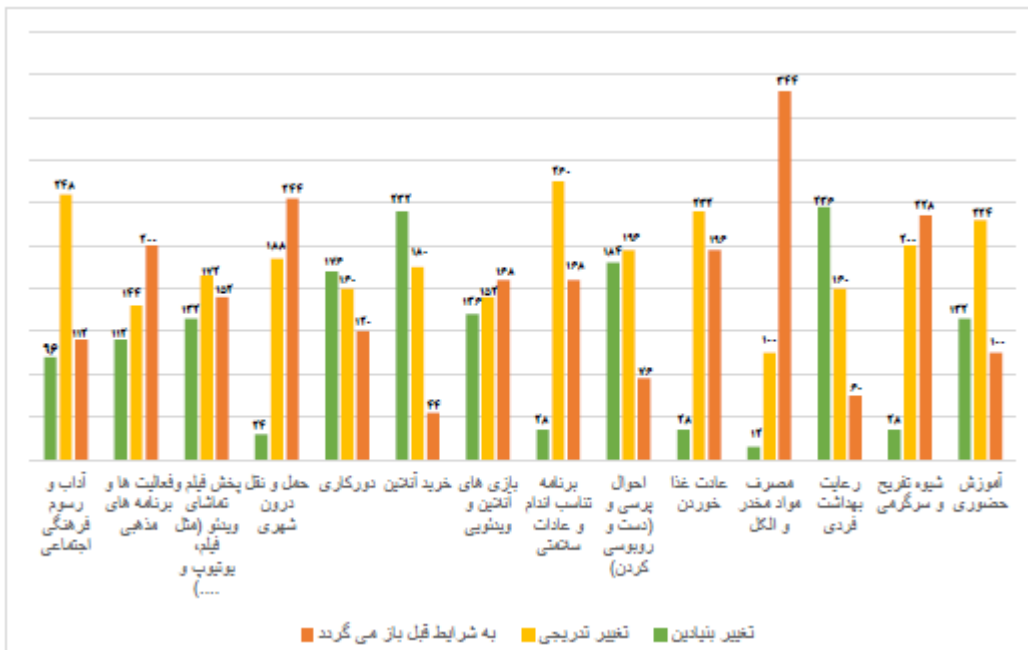
نتایج به دست آمده از نظرات پاسخگویان نشان میدهد که، ۵۹/۶ درصد عقیده دارند که صنعت گردشگری بیشترین ضرر و آسیب را از کرونا متحمل شده است. حوزه کسب و کار خرد، مطابق نظر ۲۰/۲ درصد از پاسخگویان، دومین حوزه متضرر از کرونا است. پس از آن به ترتیب ورزش و سرگرمی با ۱۲/۳ درصد، فرهنگ و هنر با ۴/۴ درصد و آموزش و حمل و نقل هر کدام با ۱/۸ درصد از پاندمی کرونا، آسیب دیده اند. درخصوص بررسی اینکه کدام کسب و کار بیشترین سودآوری را در دوران بحران کسب کردند پاسخ دهندگان معتقدند که بیشترین سودآوری را در زمان بحران تولیدکنندگان ملزومات بهداشتی ۵۰/۹ درصد، خرده فروشیهای آنلاین ۲۷/۲ درصد، تولیدکننده محتوا دیجیتالی ۲۱/۹ درصد دارد. با توجه به میزان پاسخ ها، می توان انتظار داشت تولید محتوای دیجیتالی و ارائه خدمات آنلاین و خرده فروشی آنلاین از جمله مشاغل خوش آتیه در دوران پساکرونا خواهند بود. رعایت بهداشت فردی، خرید آنلاین و دورکاری از جمله فعالیتهای مرتبط با عادات اجتماعی افراد و تغییر سبک زندگی بودند که، پاسخ دهندگان اعتقاد داشتند، در دوران پساکرونا، دچار تغییر بنیادین خواهد شد که این امر نشانگر این است که با توجه به اینکه دو فعالیت خرید آنلاین و دورکاری از جمله فعالیتهایی هستند که در گذر زمان گسترش خواهد یافت، نیازمند سرمایه گذاری بلندمدت در جهت ایجاد و تقویت زیرساختهای لازم برای ارائه خدمات با کیفیت برای این فعالیتهای خواهد بود. (مرکز رصد و پایش کسب و کار کارینو، ۱۳۹۹، ص ۹)

شکل ۲: توزیع فراوانی پاسخگویان از بیشترین کسب و کار متضرر و آسیب دیده از کرونا

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics 21st June 2022 Tehran

شکل ۳: توزیع فراوانی پاسخگویان درباره تغییرات جنبه‌های زندگی پسا کرونا

در دوران پسا کرونا نیروی کار سریع‌تر از حد انتظار به سمت اتوماسیون پیش می‌رود و طبق تخمین‌ها طی پنج سال آینده، ۸۵ میلیون شغل از بین می‌رود. اتوماسیون، همزمان با رکود اقتصادی ناشی از کووید ۱۹، اختلال مضاعفی را برای کارگران در اشتغال آن‌ها ایجاد کرده است. توسعه فن‌آوری و تکنولوژی‌ها توسط بنگاه‌ها، وظایف، مشاغل و مهارت‌های مورد نیاز را تا سال ۲۰۲۵ تغییر خواهد داد.

حدود ۴۳ درصد از مشاغل مورد بررسی نشان می‌دهند که به دلیل توسعه فن آوری، قصد دارند نیروی کار خود را کاهش دهند، ۴۱ درصد قصد دارند استفاده از پیمان‌کاران خود را برای کارهای تخصصی گسترش دهند. البته ۳۴ درصد قصد دارند به عنوان یک نتیجه از توسعه فن‌آوری، نیروی کار خود را گسترش دهند. پنج سال دیگر، کارفرمایان کارها را تقریباً به طور مساوی بین انسان‌ها و ماشین‌ها تقسیم می‌کنند.

در پسا کرونا انقلاب ربات‌ها، ۹۷ میلیون شغل جدید را ایجاد خواهد کرد. با تحول اقتصاد و بازارهای کار، نقش‌های جدیدی در اقتصاد در زمینه‌های فن‌آوری (مانند هوش مصنوعی) و مشاغل تولید محتوا (مانند مدیریت رسانه‌های اجتماعی و نوشتن محتوا) ظاهر می‌شوند. مشاغل نوظهور نشان‌دهنده تقاضای بیشتر برای مشاغل اقتصاد سبز برای نمونه مشاغل مرتبط با اقتصاد داده و هوش مصنوعی، مشاغل جدید در مهندسی، رایانش ابری و توسعه محصول و در زمینه بازاریابی، فروش و تولید محتوا است. از نظر کارفرمایان، تفکر انتقادی، تجزیه و تحلیل و حل مسئله در سال‌های آینده از اهمیت بیشتری برخوردار است.

رقابتی‌ترین مشاغل بر روی ارتقاء مهارت‌های کارگران خود تمرکز خواهند کرد. تقریباً نیمی از کارگرانی که در پنج سال آینده در نقش خود باقی می‌مانند، برای مهارت‌های اصلی خود نیاز به آموزش مجدد دارند. دورکاری همچنان ماندگار خواهد بود. حدود ۸۴ درصد از کارفرمایان قرار است به سرعت فرآیندهای کار به سمت دیجیتالی کردن پیش می‌برند، از جمله مهمترین آن‌ها گسترش قابل توجه دورکاری خواهد بود. کارفرمایان می‌گویند این امکان وجود دارد که ۴۴ درصد از نیروی کار خود را با دورکاری جایگزین کند. با این حال، ۷۸ درصد از رهبران کسب و کار انتظار دارند که دورکاری تأثیر منفی بر روی بهره‌وری کارکنان داشته باشد. (مجمع جهانی اقتصاد، ۲۰۲۰، ص ۱)

Third International Conference on Innovations in Business Administration and Economics

21st June 2022 Tehran

نتیجه‌گیری

اکنون دوباره زمان گوش دادن به نیازهای مشتریان فرارسیده است اما نه با ابزارهای متداول و رایجی که نیازمندی‌های فعلی آنها را آشکار می‌سازد بلکه باید بر تحلیل سناریوهای مختلف اجتماعی و اقتصادی که رفتارهای مردم در پسا کرونا را شکل می‌دهد تمرکز کنند مثلاً اگر الزامات دورکاری در سازمان‌ها پابرجا بماند احتمالاً بازارهای مرتبط با وسائل اداری و دفتری، تکنولوژی اطلاعات، معماری داخلی سازمان‌ها و حتی حمل و نقل دستخوش دگرگونی‌های فراوانی می‌شود که فرصت‌های زیادی را برای بنگاه‌ها به همراه خواهد داشت. برای تحلیل رفتارهای اجتماعی، بررسی سیگنال‌ها با تواتر ضعیف راهگشا خواهد بود بلکه باید داده‌های آماری با فرکانس بالا تحلیل شود مثلاً انجام پرسشگری‌های میدانی و مصاحبه با مردم چندان نمی‌تواند وضعیت آینده را نمایان سازد و باید داده‌های حجیمی مانند تراکنش‌های خرید محصولات و داده‌های میان آنها مورد توجه قرار گیرد.

این بحران با همه ضرر و دشواری‌هایش ابزار بسیاری خوبی برای شناسایی عارضه‌های اقتصادی و مدیریتی در بحث خرد و کلان است، میزان "تاب‌آوری"، "ترمیم، انطباق و انعطاف‌پذیری" سازمان‌ها اکنون در بوته آزمایش دقیق قرار گرفته است و بهترین زمان برای بازتعریف مجدد مزیت‌ها و قابلیت‌های رقابتی سازمان‌ها است.

بسیار ذکر شده است که مزیت‌های رقابتی و استراتژی‌های سنتی در زمانی که ویژگی‌های کلان اجتماعی و اقتصادی تغییر می‌کند دیگر کارگشا نخواهند بود پس اکنون بهترین فرصت است که بنگاه‌ها استراتژی‌های خود را بازنگری کنند، قواعد رقابت و بخش‌بندی‌های بازار را با مطالعه رفتار رقبا دوباره شکل دهند و با بهره‌گیری از استراتژی‌هایی که بر محیط‌تاثیر گذار است و بازارهایی که دوباره جوان شده‌اند را شکل بخشند.

در وضعیت فعلی، توازن‌های نهادینه شده قبلی میان قابلیت‌ها، ظرفیت‌ها و برون‌دادهای زنجیره‌های تولید محصولات مختلف از میان رفته است و طبیعتاً برای بهره‌گیری کامل از فرصت‌های بحران و شکل‌دهی بازارهای جدید، وقت آن است که بنگاه‌ها، دیدگاه‌های استراتژیک را از مرزهای سازمانی فراتر ببرند و بیندیشند که چگونه می‌توانند با ایجاد مشارکت‌ها و تعامل‌های ارزش‌افزا، اکوسیستم پایدار جدیدی را شکل دهند.

با توجه به موارد فوق، بنظر می‌رسد مهمترین روندهای کسب و کارها در دوره پس از کرونا شامل موارد زیر خواهد بود:

- ویروس نوظهور کرونا نقطه عطف مهمی در حوزه استارت‌آپ‌ها و کسب و کارهای نوپای مبتنی بر سرمایه‌گذار حادقلی ایجاد نمود و این روند با سرعت بیشتری ادامه خواهد یافت. در این بین کسب و کارهایی که با محوریت موازین بهداشتی و رعایت حداکثری استانداردهای بهداشتی به تولید و ارائه کالا و خدمات می‌پردازند بیشتر از کسب و کارهای دیگر خواهد بود.

- کرونا باعث شد حساسیت جهانی نسبت به تاثیر میکرو ارگانیزم‌ها بر حیات انسانها دوباره مطرح شود و مردم جهان شاید بیش از جنگ و ویرانی‌های ناشی از آن، نگران امنیت هستی شناختی خود شوند به همین خاطر نسبت به رعایت این موارد بهداشتی آمادگی روانی و فرهنگی بیشتر و وسواس گونه پیدا کرده‌اند از این رو بنظر می‌رسد سالها (حداکثر یک دهه) کسب و کارهایی در مقیاس کوچک و متوسط به سمت صنعت پزشکی و پیراپزشکی هدایت خواهند شد.

- با توجه به شرایط حاد ناشی از ویروس کرونا و قرنطینه افراد و لزوم فعالیت کارگاه‌ها، شرکت‌ها و کارخانجات کوچک و بزرگ، و لزوم انجام دور کاری در برخی از ادارات و شرکت‌ها که به یمن بستر اینترنت امکانپذیر شده است، اهمیت این صنعت بیش از پیش مشخص شده و مشاغلی با محوریت دور کاری و برنامه‌های مبتنی بر هوش مصنوعی (Artificial Intelligence) اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics

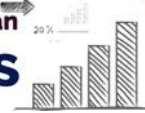
21st June 2022 Tehran

- با توجه به خسارات اقتصادی و تلفات انسانی در فضاهای کسب و کار (شرکت‌ها، کارخانجات و ادارات اعم از بخش عمومی و خصوصی) لزوم بکارگیری ماشین (ربات‌ها) به جای انسان بیش از پیش اهمیت پیدا خواهد کرد. طبعاً سرعت این جابجایی بر حسب سیستم‌های اقتصادی کشورها متفاوت خواهد بود. به این معنا که در اقتصادهای سرمایه‌داری سرعت بیشتری نسبت به اقتصادهای غیر سرمایه‌داری خواهد داشت. رشد ماشینی شدن امور (Automation) لازمه اقتصادهای پویاست و می‌تواند در شرایط بحرانی احتمالی در آینده مانع از بروز تلفات انسانی و اقتصادی گسترده و عمیق شود.

- تاثیر پذیری مشاغل و کسب و کارها در حوزه اقتصاد در سه بخش صنعت، کشاورزی و خدمات به یک اندازه نبوده و متفاوت خواهد بود، به عنوان مثال کسب و کارهایی که مستقیماً با تولید اقلام و مایحتاج زندگی مردم سروکار دارند مجبور خواهند بود روی محصول (محصولات کشاورزی و صنعتی) فرایند تولید را درج کنند و این پروتکلی خواهد بود که سازمان بهداشت جهانی (WHO) و سازمان بین‌المللی استاندارد (ISO) با مشارکت هم، همه کشورها را ملزم به درج این اطلاعات خواهند کرد. درست همانطور که ملزم به درج ترکیبات مواد، میزان انرژی، تاریخ تولید و انقضا و افزودنی‌ها و نگهدارنده‌ها و... هستند. بنابراین بخش خدمات طبق روال متعارف در جهان سوم فربه‌تر از دو بخش کشاورزی و صنعت خواهد بود، در اثر این رشد نامتوازن سه بخش اقتصاد، تورم رشد در یک بخش و رکود در دو بخش دیگر شکل می‌گیرد و همین امر معادلات اقتصادی کشورها و به تبع آن اقتصاد سیاسی آنها را با تهدیدهای بسیار جدی مواجه سازد.

- کسب و کارهای واسطه‌ای که در بسته‌بندی فعالیت دارند، بیش از پیش اهمیت پیدا خواهند کرد. به این معنا که جدا از رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی مورد رعایت در مراحل سنتی کاشت و داشت و برداشت، رعایت موازین بهداشتی در مرحله بسته‌بندی (Packing) و تحویل محصول (Delivering) به مشتریان الزامی خواهد بود، از این رو در دو مرحله اخیر (بسته‌بندی و تحویل کالا و خدمات) مشاغل نوظهوری را شاهد خواهیم بود.

منابع

- امیر صدری، ۱۴۰۰، ص ۱۴۵. (n.d). صدری و دیگران، امیر، ۱۴۰۰، آینده مشاغل پس از کووید. ۱۹، ترجمه تالیف موسسه مکتبزی گلوبال، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهرداری تهران، تهران.
- حسین نوریان، ۱۳۹۹، ص ۱. (n.d). نوریان، حسین، (۱۳۹۹)، شکل دهی کسب و کارها در پسا کرونا، ویژگی بازارها پس از بحران کرونا، سرمقاله دنیای اقتصاد اصفهان، ایران.
- مجمع جهانی اقتصاد، ۲۰۲۰، ص ۱. (n.d). مجمع جهانی اقتصاد، (۲۰۲۰)، ساختار شغلی در پسا کرونا چگونه خواهد بود؟، پایگاه اطلاع رسانی و پایش آثار اقتصادی کرونا، ژنو، سویس.
- مرکز رصد و پایش کسب و کار کارینو، ۱۳۹۹، ص ۹. (n.d). مرکز رصد و پایش کسب و کار کارینو، (۱۳۹۹)، گزارش نتایج پروژه افکار سنجی پسا کرونا، ایران، تهران.
- مرکز ملی مطالعات، ۱۳۹۸، ص ۲۱. (n.d). معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارائی، ۱۳۹۸، کسب و کارها در دوران پسا کرونا، مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار، ایران.
- Dr. A. Thilagaraj and other, ۲۰۲۱, p۲. (n.d). Dr Thilagara. A. j and other, ۲۰۲۱, Business Continuity and Decision Making after the covid ۱۹, SRM Institute of Science & Technology, India.
- Cristina Mele and other, ۲۰۲۰, p۲. (n.d). Mele, Cristina and other, (۲۰۲۰), The impact of coronavirus on business, University of Naples, Italy.
- Nik Maheran Nik Muhammad, ۲۰۲۱, p۱. (n.d). Nik Muhammad, Nik Maheran, ۲۰۲۱, Leaders Perspective on Post COVID-۱۹ Pandemic period, Central Michigan University, USA. .
- Vahid Hajipour and other, ۲۰۲۱, p۳. (n.d). Hajipour Vahid and other, ۲۰۲۱, A business retrieval model using scenario planning and analytics for life during and after the pandemic crisis Healthcare Analytics, Tehran, Iran.

Third International Conference on Innovations in Business administration and Economics

21st June 2022 Tehran

Survey of new business trends in the post-corona era

Mohsen, Shahriari^۱; Hamidreza, Salehi^۲

۱- Industrial and Systems Engineering, Isfahan University of Technology, Isfahan, Iran
(shahriari@iut.ac.ir)

۲- IUT Elearning center, Isfahan University of Technology, Isfahan, Iran
(salehi.hamidreza^۱@gmail.com)

Abstract

The corona virus (COVID-۱۹) has a tremendous impact on businesses around the world. (Cristina Mele and others, ۲۰۲۰, p۱) Various business recovery models for coping with life after the COVID-۱۹ epidemic crisis are under consideration. However, the proposed plans and scenarios are fixed and cannot be changed. They study the dynamics of the epidemic around the world. They also did not consider all possible scenarios to move the changing paradigm of businesses from one situation to another. (Vahid Hajipour et al., ۲۰۱۱, p. ۴)

Using qualitative research, this study showed that people will continue to work from home. The artificial intelligence / information technology, education and healthcare industries will remain the same until after COVID-۱۹. Strategic style becomes more prevalent in the post-COVID-۱۹ period. Global businesses that survive COVID-۱۹ will thrive after COVID-۱۹. The present study shows that in the post-COVID-۱۹ era, the world's businesses will thrive on economic development. For future research, more research will be done on the success rate of businesses after the COVID-۱۹ period. (Nik Mahran Nik Mohammad, ۲۰۲۱, p. ۱)

Keywords: COVID-۱۹, Corona, Business Trends, PostCorona